

לְבַדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם: וְשִׁמְרֶתֶם אֶת־
 הַמִּצְוֹת כִּי בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי
 אֶת־עַבְדֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
 וְשִׁמְרֶתֶם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם
 חֻקַּת עוֹלָם: בְּרֵאשֵׁן בְּאַרְבַּעַה ←

בְּרֵם דִּי מִתְאַבֵּל לְכָל נַפְשׁ הוּא
 בְּחֻדוּדֵיהִי יִתְעַבֵּר לְכוּן: וְתִמְרוּן
 יֵת פְּטִירָא אֲרִי בְכָרן יוֹמָא הָרִין
 אֲפִיקִית יֵת חִילִיכוֹן מֵאַרְעָא
 דְּמִצְרַיִם וְתִמְרוּן יֵת יוֹמָא הָרִין
 לְדְרִיכוֹן קָנִם עָלְמָם: יֵת בְּנִיטָן

בְּאַרְבַּעַה עֶסְרָא יוֹמָא
 בְּרִמְשָׁא תִיכְלוֹן פְּטִין
 יוֹמָא עֶסְרִין וְחֵד
 בְּרִמְשָׁא: יֵת שְׁבַעַת יוֹמָא
 לָא יִשְׁתַּכַּח בְּכִתְיֻכוֹן:
 דִּיכּוֹר מִחֻמְעָא וְיִשְׁתַּצִּי
 תְּהוּא מְכַנְשֵׁתָא דִּישְׂרָאֵל
 וּבִיזְבִּיקָא דְאַרְעָא: כ כָּל

לקט בהיר

רש"י

שאסור לקצור ציו"ט, לאו משום שאפשר לעשותו מעיו"ט,
 אלא משום דלא נכנס בסוג אוכל נפש אלא אותן מלאכות
 שעושין לצורך אכילה, כגון ביטול ואפיה, שזמן הסתם אין
 מבטלין אלא כשרוצים לאכול, משא"כ קצירה כשגב זמנו
 קוצרים, וכן מגבן ומחנן וכדומה (ג"א): (סז) כן דרש
 ר"ע מרבינו כל נפש, שגם נפש צהמה נקרא נפש דכחיב
 (ויק' כ"ד) ומכה נפש צהמה ישלמנה, וכן הלכה, ומה
 דאסרינן לאפות עיסה לכלבים, משום דאפשר להו בלא אפיה
 (רז"ה), או משום שפת חמה אינו עומד לאכילת כלבים
 (ג"א): (סח) פ"י מלות שהמורה חייבה אותנו לאכול אינו
 נקרא מלה אלא על ידי שמירה, מאחר שעובדים על העיסה
 דברים המביאים אותה לידי חימוץ, הן בעודו קמח הן בשעת

לשעה ואפ"י, ובאותו זמן לא די בהיסח הדעת, ולדוגמה כשהאשה עסקה בידיה הרבה נחממו ידיה ועל ידי זה ממנה
 העיסה להחמיץ, לזה כשתראה שקרוב להיות תפח תלטוש ידיה במים זוננים כדי לנגס, וזה פשוטו, והביא גם מה שאמר ר'
 יאשיה, לפי שיותר היה לו לומר ושמרתם הבצק מחימוץ, אלא דברה תורה בדרך משל ונמשל, הקרי דהיינו מלה הוא המשל,
 והכתיב דהיינו מלה הוא הנמשל, כשם שהעללות והיסח הדעת פוסלת את המלה, כך פוסלת את המעוה (רא"ם), ומתן
 הכתוב טעם לכל זה, כי בעצם וכו', שהלא אכילת מלה זכר לחפזון שלא הספיק בצקם וכו', לזה כמו שאני לא איתרתי הזמן
 ושמרתי להוציא אחכם בכיוון מופלא שלא חבואו שם מו"ש לידי פסול וחימוץ, עשו גם אחם בין המלה ובין המעוה בשמירה
 מעולה (אודה"ח): (סט) פ"י הגם שכבר אמר בפסוק הקודם וציום הראשון וכו' וציום השני וכו' כל מלאכה וכו', חזר
 ואמר ושמרתם וכו' כדי לכתוב עליו לדורותיכם חוקת עולם (רא"ם), ומה שאמר את היום הזה לשון יחיד שייך על אחד
 מהם, בין יום הראשון בין יום השני:

אור החיים

יז. ושמרתם את המעוה וגו' (י"ז) פ"י כשם
 שאני שמרתי היום ולא אחרתי
 יום אחד ובעצם היום הזה הוצאתי אתכם לעולם זה
 אחס גם כן לא תאחרו המלה עד שהחמיץ. ואמר
 עוד ושמרתם את היום הזה ילו כן האל גם כן
 שיכיה האדם משמר גם היום לכל יטעה בחשבון

אור בהיר

י"ז) שהוא קודם היציאה שזכות זה ימהרו ללכת וכנ"ל, אבל הזכר צריך להיות על כל משך זמן היציאה. (קכג) נתינת טעם זה של
 "כי" בעצם וגו' להיכן חזרת. (קכד) שאם לא כן מה שייכות לקצור אותו בפסוק אחד.

רש
 לאותו הדור: (יח) ער יום
 נאמר, והלא כבר נאמר שז
 ימים, לילת מנין, תלמוד
 (עב): (יט) לא ימצא בב
 תלמוד לומר (י"ג ז) בכל
 צנחיתם, מכ ביהך ברשותך
 חמנו של נכרי שהוא אלו
 אחריות (מכ"י): בי כל אב
 על השחור"י, והלא כבר עי
 תאמר, חמך שראוי לאכילתו
 ראוי לאכילה לא יענש עליו.
 ענש על החמך הייתי או
 אחרים ענש עליו, חמך שאי
 עליו, לכך נאמרו שניהם
 ובאזרה הארץ. לפי שהג
 לרבות* את הגרים (מכ
 תאכלו. אזכרה"י) על אב
 שנינו ונחמתי * כחוב

צ"ד): (עא) תיבת גבולך
 פעמים פירושו רשותך ואין נפ'
 צינתך אעפ"כ אינו בגבולך לפי
 ש"ך. ג) חזר של חנך הסמוך
 חז"ל במכילתא (לא כן בגמ')
 אינם בכלל האיסור, וא"כ קשב
 לגלות פ"י האמיטי של תיבת גו
 וכתך, ואין פירושו אחוזתך ואי
 צינתך ואתה פטור עליו, ויכול
 בגבולך (רא"ם - ד"ד): עב
 מהר (רא"ם): (עג) וכל שכ

כחן מצוה אב"ה מצב ומחמתי

עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעֶרְבֵי תֹאכְלוּ
 מִצֵּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ
 בְּעֶרְבֵי: ^L שִׁבְעַת יָמִים שָׂאֵר לֹא
 יִמָּצֵא בְּבֵיתְכֶם כִּי אֶל כָּל־אֹכֵל
 מִחֲמַצֵּת וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
 מֵעַדְתָּ יִשְׂרָאֵל בְּגֵר וּבְאֶזְרָח
 הָאָרֶץ: ^כ כָּל־מִחֲמַצֵּת לֹא תֹאכְלוּ

בארבעא עמרא יומא לירחא
 ברמשא תיכון פמירא עד
 יומא עשרין וחד לירחא
 ברמשא: י שבעת ימין חמיר
 לא ישחכה בבתיכון ארי כל
 דכור מחמעא וישתצי אנשא
 ההוא מבנשתא דישראל בגיורא
 ובציבא דארעא: כ כל מחמעא

לקט בהיר

ע) רבינו קימר כאן וחסר להביא סיפא דקרא, ומשנו רביס
 שכוונתו על פסוק הסמוך שבעת ימים שאור לא ימצא
 בבתיכם (הגם שלא יתכן שהרי רש"י בלשונו "כבר" נאמר),
 אבל במכילתא הובא הפסוק בשלימות שבעת ימים מלות
 תאכלו, ופי' דברי רש"י והמכילתא הם עו"ה: לריך אתה
 לדעת, וכבר כתבנו זאת שאין עונשין אלא א"כ מזהירין,
 כלומר כל מקום שכתוב בחורה עונש לריך אתה למנוח גם
 אזוהרה, וכתיב (ט"ו) כל אוכל חמץ ונכרתה וכו' מיום
 הראשון עד יום השביעי, הרי לך עונש כרת על אכילת חמץ
 כל ז', אבל אזוהרה על ז' ימים לא מצינו אלא אומרו שבעת
 ימים מלות תאכלו שפירושו אבל לא חמץ, הרי לך אזוהרה,
 ועתה קשה להם לרו"ל שאמר הכתוב כאן בערב תאכלו מלות
 עד יום האחד ועשרים, בשלמא מה שאמר בערב תאכלו
 מלות כבר אמרנו שאינו מיותר שם לקבוע חובה ללילה
 הראשון, אבל מה שגמר אומר עד יום האחד ועשרים מיותר
 הוא, שאם בא להזהיר על אכילת חמץ כל ז' הלא כבר הזהיר
 באומרו שבעת ימים מלות תאכלו, ומירצו ז"ל שהכתוב רצה
 לכלול גם הלילות לאזוהרת אכילת חמץ (ג"א -

רש"י

לאותו הדור: (יה) עד יום האחד ועשרים. למה
 נאמר, והלא כבר נאמר שבעת ימים, לפי שנאמר
 ימים, לילות מנין, תלמוד לומר עד יום האחד וגו'
 (ב): (יט) לא ימצא בבתיכם. מנין לגבולין?
 תלמוד לומר (יג) בכל גבולך, מה תלמוד לומר
 בבתיכם, מה ביתך ברשותך אף גבולך ברשותך, ולא
 חמנו של זכרי שהוא אלל ישראל ולא קבל עליו
 אחריות (מכילתא): כי כל אבל מחמצת. לענוש כרת
 על השאור, והלא כבר ענוש על החמץ, אלא שלא
 תאמר, חמץ שראוי לאכילה ענוש עליו, שאור שאינו
 ראוי לאכילה לא יענוש עליו, ואם ענוש על השאור ולא
 ענוש על החמץ הייתי אומר שאור שהוא מהחמץ
 אחרים ענוש עליו, חמץ שאינו מהחמץ אחרים לא יענוש
 עליו, לכך נאמר שניהם (מכילתא - ביה ז: בגר
 ובאזרח הארץ. לפי שהנס נעשה לישראל, הולך
 לרבות* את הגרים (מכילתא): (כ) מחמצת לא
 תאכלו. אזוהרה על אכילת שאור: כל מחמצת.

שינוי נוסחאות • לכתוב

צ"ד): (עא) חבת גבולך יש לה ג' פירושים, א) פעמים פירושו אחתך הכולל ביתו חצרו שדהו כרמו וכו'. ב)
 פעמים פירושו רשותך ואין נפ"מ באיזה מקום הוא כל שרשותך וכתך לעשות בו כרצונך הרי הוא בגבולך, יכול להיות שמונה
 בניתך אעפ"כ אינו בגבולך לפי שאינו שלך, ולהפך אפילו הוא בחצר חבך יכול להיות בגבולך כשאתה בעליו והוא באחריות
 שלך. ג) חצר של חבך הסמוך לחצרך, כלומר מקום שאלל רשותך סביב סביב נקרא גבולך, וזוה חבין דברי רש"י שהם דברי
 רז"ל במכילתא (לא כן בגמ') שאם לא יאמר הכתוב אלא בית הייתי אומר שאם גבולין חוץ מבית דהיינו חצר שדה וכרם
 אינם בכלל האיסור, וא"כ קשה יאמר גבולין שהוא כל אחוזתו וכללו יהיה גם הבית, לזה מירצו שימור חבת בבתיכם בא
 לגלות פי' האמיתי של חבת גבולך, שהרי ביתך בהכרת שהוא ברשותך (משא"כ גבולך) כמו כן גבולך פירושו מה שברשותך
 וכתך, ואין פירושו אחוזתך ואין נפ"מ באיזו מקום הוא מונח, אלא הדבר תלוי אם אחריותך עליו או לא, יכול להיות מונח
 בביתך ואחיה פטור עליו, ויכול להיות שהוא מונח אלל הגוי ואחיה חייב עליו, ופירוש הכתוב הוא ולא יראה לך חמץ אשר
 בגבולך (רא"ם - ד"ד): (עב) מחמצת הוא לשון הפעיל שהוא מהחמץ את אחרים, וזה שאור שנותנים בעיסה כדי שיחמץ
 מהר (רא"ם): (עג) וכל שכן שאור שחמוצו קשה שמחמץ אחרים: (עד) פי' כי כתוב הקודם לזה כתיב העונש ולא

בַּיָּמִים: פ טז * שָׁמֹר אֶת־חֻדְשׁ
הָאֲבִיב וְעָשִׂיתָ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ
כִּי בַחֲדָשׁ הָאֲבִיב הוֹצִיאֲךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לַיְלָה: = וּבַחֲתָ פֶּסַח
לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבִקָּר בַּמָּקוֹם
אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה לְשֵׁבֶן שְׁמוֹ שָׁם:
76: לְאֶתְאֲכַל עָלָיו חֶמֶץ שִׁבַּעַת יָמִים
תֹּאכַל־עָלָיו מִצֹּת לֶחֶם עֲנִי כִּי בַחֲפוּזֹן

בַּיָּמִים: * טז ית ירחא דאביבא
ותעבד פסחא קדם יי אלהך ארי
בירחא דאביבא אפקד יי אלהך
ממצרים ועבד קד נסין בליקיא:
ב ותכוס פסחא קדם יי אלהך מן
בני ענא ונקסת קודשיא מן תורי
באתרא די יתריע יי לאשראה
שכנתה תמן: ג לא תיכול עלוהי
חמיע שבועא יומין תיכול עלוהי
פטיר קחם עני ארי בבחילו

נפקתא מאר
דתדבר ית י
דמצרים כל
יתחזו קד נ
שבועא יומין
די תכוס ברכ
קצפרא: ה קיר
פסחא בחרא

לקט בהיר

רשי

אחרת: (א) פי' הלא צוימין להקריב מנחה מן התבואה
החדשה בט"ו בניסן א"כ זהור ושומר שתייה התבואה
מבשלת ואביב בחדש ניסן, ובחדש הזה שהוא חדש האביב
ועשית פסח, והיאך אפשר לשומר זאת, שצריך לפעמים
לעשות י"ג חדשים בשנה כדי להשלים החסרון, לפי שי"ב
חדשים אינם שנה שלימה לפי הליכת החמה אשר בו תלוי
האביב: (ב) כלומר ילאת מרשות מזרים, כי זה המכון
ביציאת מזרים וכן פירשו ראב"ע ז"ל, ולשון הספרי שנגאלו
בלילה: (ג) נאן הוא שם כולל על צהמה דקה, כנש ועו
פרטים, אבל בקר צהמה גסה פסול לקרבן פסח: (ד) פי'
הגם שביצת וזבחת מושך אחר עמו, אעפ"כ מחולקים הם,
נאן זבחה לפסח ובקר זבחה לחגיגה (רא"ם), ואל"ת הלא
משמעות הכתוב אינו כן ולמה אמרה התורה בדרך זה
שמשמעותה שגם הבקר יהיה לפסח, לזה אמר שצורך פסח
הוא כדי שיהיה שבע אחר אכילת הפסח (ג"א), ועוד למדו
רבותינו דברים הרבה מפסוק זה וכוונת הכתוב על כולהו
לזה אמרה בלשון זה: (ה) פי' אינו מלשון עני שאינו לחם
עני שנעשה מסלת נקיה ועולה על שלחן מלכים, אלא מלשון
עינוי ולער, שעיסה זו נעטנה שאפו אותה בחפזון קודם
שתחעלה ותחמץ כראוי, ומרומנו על הגאולה כדלקמן שאין
גאולה אלא דוקא אחר עינוי ולער ושעבוד, ופשוט הוא זאת, כי על מה שאין אנו מושבעים תחת יד מזרים על זה אין
צריך זכר שהלא כן הוא בפועל, אבל אם מזכיר העוני ואעפ"כ אנו במירות הרי היא זכר לגאולה (בד"א): (ו) זה טעם שני
ממה שאמרנו בצאת הקודם, והוא טעם על איסור אכילת חמץ, ואין הפי' שלא היה להם שהות להחמץ עיסתם, ומדמפרש
והולך שאין החפזון של ישראל, שהלא לא ילאו עד אמצע היום והיה להם שהות די והותר לאפות ולהומין לדה (ולא עשו לדה
שמה לא לזה להם והאמינו וזבחו) גם ידעו מקודם שעתידיים ללאת, ויאלו בקומה זקופה ולא בחפזון ולא כנגד הצורה, אלא
הוא כעין משל, כי האופה עיסתו מזה קודם שתחמץ הרי הוא עושה בחפזון, ואסרה התורה לאכול העיסה הנעשה במיחון
שזוה יהיה זכרון על חסדי השי"ת שעשה יליאמינו בחפזון של מזרים (בד"א): (ז) הקושיא ידועה, הלא נטווו מקודם על

וכולו היתר הבא מכלל איסור הוא שכרי קדוש
וגשחט בחזק בלא פדיון ונאכל יכול (יב"ח) אף הדם
מותר תלמוד לומר רק את דמו לא תאכל: (ח) שמור
את חדש האביב. מקודם בואו שמור שיבא ראוי
לחביב"י להקריב בו את מנחת העומר ואם לאו עבר
את השנה (ספרי - סנה"א י"א): ממצרים לילה. והלא
ביום ילאו שנאמר (במד' י"ג ב') ממחרת הפסח ילאו
בני ישראל וגו', אלא לפי שבליילה נתן להם פרעה
רשות ללאת"י שנאמר (במית"ב י"ב י"א) ויקרא למשה
ולאהרן לילה וגו' (ספרי - בנדרות ע"ג): (3) זבחת פסח
לד' אלהיך צאן*. שנאמר (במית"ב י"ב ה') מן הכבשים
ומן העזים"י תקחו (ספרי): ובקר. תזבחי להגיגה
(ספרי - אייק) שאם נמנו על הפסח הצורה מרובה
מזיהים עמו הגיגה כדי שיבא נאכל על השבוע
(פסחים ע"ג), ועוד למדו רבותינו דברים הרבה מפסוק
זה: (ג) לחם עני. נחם שמזכיר את העוני"ה שנחטנו
במזרים (ספרי): כי בחפזון יצאת. ולא הספיק צלם
להחמץ, חזר יהיה קד לזכרון, וחפזון (זה) לא שגך
היה הלא של מזרים"י שכן הוא חומר (במית"ב י"ב י"ג)
שינוי נוסחאות * צאו ובקר והלא כבר נאמר מן הכבשים וכו' אלא צאו לפסח ובקר לשלמי
תצטרך שאם נמנו וכו'

יתחזק מזרים
תזכר. על י
לאתך: (ד) וי
בערב ביום
בפסח דורות"י
ויזכר ראשון ה
אמר (במית"ב י"ג
מזכירכם, ולפי
והתחיל לדבר
תאכל עליו מ
הולך לפרש ב
ילין מן הכשר
בלמים הנשחט
נאכלין אלא
הראשון. דבר
עליו שנאכלת
טוב הראשון
בשר תגיגה ו
שינוי נוסחאות * שיא
לפסח דורות, וז
מיידי בחלב דכה
ללמד על כל הר
צריך האי קרא
אשר תזבח ביום
שא"כ מיותר ה
מקושר הוא לח
שהוא מערב יי
מקושר לתיבת
שנלא זה היינו
הוא לפרש המי
לזה הביא דרשב

יֵצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת־
 יוֹם יְצִאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי
 חַיֶּיךָ: 1 וְלֹא־יֵרָאֶה לְךָ שְׂאֵר בְּכָל־
 גְּבֻלְךָ שִׁבְעַת יָמִים וְלֹא־יִלִּין מִן־הַבָּשָׂר
 אֲשֶׁר תִּזְבַּח בְּעֶרְבַּב בְּיוֹם הַרְאֵשׁוֹן
 לְבִקְרֶ: 2 לֹא תוֹכַל לִזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח

נפקתא מארעא דמצרים בדיל
 דתדבר ית יומא מפקד מארעא
 דמצרים כל יומי חייך: ד ולא
 יתחזי קך חמר בכל תחומך
 שבועא יומין ולא יבית מן בקרא
 די תבוס ברמשא ביומא קדמא
 קצפרא: ה לית קך רשו למכס ית
 פסקא בחדא מקרויה דני אלקך

בְּיָמֵי
 אֲרָם
 הַיָּבֵן
 יָאֵל
 מִן
 יְדֵי
 אֶה
 יֵה
 יֵה
 יֵה

רש"י

לקט בהיר

ותחוק מצרים על העם וגו' (ספרי - דברים ע"ג): למען
 תזכר. על ידי אכילת הפסח והמלה"ה את יום
 לאתך: (ד) ולא ילין מן הבשר אשר תזבח
 בערב ביום הראשון לבקר. להזכיר למוחיר
 בפסח דורותיו, לפי שלא נאמר הנה בפסח* מצרים,
 ויום ראשון האמור כאן הוא י"ד בניסן" כמה דאת
 אמר וכו' י"ד ע"ה אך ביום הראשון השביתו שאור
 מצהיכם, ונפי שנסחנק הכתוב מענינו כל פסח"ה
 והתחיל לדבר בחקות שבועת ימים כגון שבועת ימים
 תאכל עליו מצות ולא יראה נך שאור בכל גבולך
 הולך לפרש בחזו זביחה הוא מחכיר, שאם כתב ולא
 ילין מן הבשר אשר תזבח בערב לבקר הייתי אומר
 שלמים הנשחטים כל שבוע כוונ' צבג תותירו וחיון
 נאכלין הנה יום ולינה נכך כתב בערב ביום
 הראשון. דבר אחר בהגיגת י"ד הכתוב מדבר"ה ולמד
 עליה שנאכלת נב' ימים והראשון האמור כאן ביום
 ערב הראשון הכתוב מדבר, וכן משמעו של מקרה
 צבר חגיגה אשר תזבח בערב לא ילין ביום ערב

אכילת מצה ואיסור חמץ (יום אחד) בעודם במצרים קודם
 ששייך עעם זה, ועיין בדברינו לעיל בזה"ה שנתיישב
 קושיא זו קצת, אבל האוההה"ק הוסיף להקשות שנטוו
 בקרבן פסח קודם שפסח הקב"ה, והוא ז"ל מירך שבכות
 מצות קרבן פסח יפסח הקב"ה, וכות מצות מצה ימחר
 וכו', עיין שם בפ' בא שהאריך בדברים ערבים, והרמב"ן
 ז"ל כתב לתוך שגלוי היה לפניו שיאלו בחפזו כו' וזהו
 אותם על שם העמיד, ועיין עוד במפרשים ז"ל תירושים
 שונים: (ח) ר"ל למען תזכור לא שייך על דמחך ליה לא
 תאכל עליו חמץ שבועת ימים תאכל עליו מצות שהלא אין
 חיוב באכילת מצה כל שבועה ובלבד שלא יאכל חמץ, ועל
 מניעת אכילת חמץ לא שייך לומר למען תזכור, הגם שאנו
 נמנעים מאכילת חמץ וכו' לזיאת מצרים אבל הזכירה לא
 שייך רק בעשייה לא בשלילה, אלא מוסב למען תזכור על
 עשיית הפסח המוזכר בפסוק הקודם ועל אכילת מצה ליל
 ראשון (ג"א): (ט) פ"י קרבן פסח אינו כשאר שלמים
 ואינו נאכלים רק ליום ולינה, וכבר אמר הכתוב בפ' בא
 (י"ג י') ולא תותירו ממנו עד בקר, וזו בפסח מצרים
 שנאכלת בחפזו ולמחרת היו מוכנים לנאם ואין למדין ממנו

שינוי נוסחאות * ש"א נאמר אחרת בפסח מצרים

לפסח דורות, ונפי משפטים (כ"ג י"ח) מיירי בחלב ולא בצבר הנאכל דכתיב ולא ילין "חלב" חגי עד בקר, וכן בפ' תשא
 מיירי בחלב דכתיב (ל"ד כ"ה) ולא ילין לבקר "זבח" חג הפסח ואין הבשר זבח רק החלב הגשרף, ונריך על חלב צ' פסוקים
 ללמד על כל הקטר חלבים כדאיתא בפסחים ע"א. ורש"י מביאו שם (וכן מפסח שני אין ללמוד פסח ראשון - מ"ל) לזה
 נריך האי קרא לבשר פסח דורות (רא"ם): (י) ר"ל הכתוב מסורס הוא, וכיושר היה נריך להיות ולא ילין לבקר מן הבשר
 אשר תזבח ביום הראשון בערב, שאין ביום הראשון מחובר ומקושר לזביחה לבקר לומר שלא ישאר עד בקר של יו"ט ראשון,
 שא"כ מיותר הוא פשוט שכן פירושו של בקר קרבן פסח שנשחט ב"ד בערב (בין הערבים) לא ילין עד בקר, אלא ודאי
 מקושר הוא לזביחה בערב, באיזו ערב מיירי, בערב של יום י"ד הנקרא יום ראשון, כדכתיב אך ביום הראשון השביתו שאור
 שהוא מערב יו"ט, ופי' יום הראשון יום המוקדם לפני שבועה כדפי' שם רש"י: (יא) רבינו מקשה על עצמו, הלא גם אם
 מקושר לזביחה בערב מיותר הוא שהלא בקרבן פסח הכתוב משמעו וידענו שנשחט ביום הראשון שהוא יום י"ד, לזה מירך
 שנלא זה היינו אומרים דלאו בפסח משמעו, וזה פשוטו של מקרא (וכנראה שהוא דעת עצמו ז"ל) ולא די זאת לרבינו שדומק
 הוא לפרס המקרא, ועוד מדאמר בפסוק הסמוך לא חוכל לזבח את "הפסח" משמע שעד עתה לא היה המדובר מפסח,
 לזה הביא דרשת חז"ל בדבר אחר (מ"ל): (יב) פ"י קרבן שלמים (הנקראת חגיגה) הנאה עם הפסח, שלא תאמר שנאכלת

בְּיָמֵי
 אֲרָם
 הַיָּבֵן
 יָאֵל
 מִן
 יְדֵי
 אֶה
 יֵה
 יֵה
 יֵה

בעזרת הקב"ה יתברך שמו לעד
ולעולמי עולמים

ס פ ר

שאלות ותשובות

התעוררות תשובה

חלק אורח חיים

חברו רבינו הגדול בדורו רביס הולכים לאורו אין הדור יתום שרבינו הגדול שריו בתוכו
ה"ה כ"ק אדמו"ר הרב הגאון האמיתי צדיק יסוד עולם מופת הדור נזר הזמן עטרת תפארת
ישראל שר התורה מגורה טהורה המפורסם בקצוי ארץ ואיים רחוקים נ"י פה"ח ע"ה כקש"ח

מו"ה שמעון סופר שליט"א אב"ד דק"ק עגער תע"א

בן לרבינו הגדול מאור הגולה בעל כתב סופר זי"ע נכד לרבינו הגדול מאור הגולה
בעל חתם סופר זי"ע נין לרבינו הגדול מאור הגולה כקש"ח מו"ה עקיבא איגר זי"ע

שנת תש"ב

נדפס בבית הדפוס של מש"ס (זלמן) כ"ץ קאטצבורג בודאפעסט
Felelős kiadó és nyom. Kaztburg Salamon Budapest, Kazinczy-ucca 34.

שער ההוצאה הראשונה של חלק אורח חיים
ר"ל ע"י בן המחבר הגאון האדיר רבי משה סופר זצ"ל בעל שו"ת יד סופר

בקליפתה אז אינה חוסרת הכל בנה קליפתה חוסרת, וא"כ ע"כ עטס צניס ממש יש בהס וחוי מי פירות, ורק אס כן בקליפתה אז הפליטה היולה דרך הקליפה היא כמיס וא"ס.

אין לאכלו (משוס הזינן דריביל קפיד והמר יומא קמא נה הלשו לי בהלכה, וריביל איירי בנילושה ג"כ במיס דהלי"כ בודאי אין יולאין בה כיון דאינו רהוי לצוא לדי הימנן ופקשיייה מג"ה.

סימן רלח

אי יוצאים יד"ח מצה במצה עשירה לר"ש

נסתפקתי, לר"ש דס"ל בפסחים (כ"ה ע"ב) דהויז מלה → צרכיז ילפינן מדכהיב (שמות י"ב י"ה) צערב החכלו מלה, וכן ס"ל לרנח שס (ק"כ ע"ה), וכן מנולר שס צברייה ע"י"ש, האס יולאוס צרכיז דליכא קרבן פסה צמיה עשירה, דהרי ה"ה דלון יולאוס צמיה עשירה ילפינן שס (כ"ו ע"ה) מדכהיב לחס עוני, וכה האי קרנא כהיב צפי רלח (דצריס ע"ז ג') ועשייה פסה וגוי שצעה ימיס החכל עניו מלה נחס עוני, נרלח בעניל דלחס עוני קלוי אקרנן פסה, והוינו דוקא הלל חנילה פסה לריך לחס עוני, חלל צמנן דליכא פסה דהויבו נגמד מקרנא דצערב החכלו מלה ושס נה הוכר לחס עוני, אפשר דמיה"ה יולאוס גס צמיה עשירה, ויניד עליו ריטו מרו, דהוא זכר לוימררו חה חייבס, אין הויבו מהי"ה רק צמנן דליכא פסה, ה"כ נחס עוני דהוא זכר ללחמא עינא שחכלו צמריס ג"כ לא שייך רק צמנן דליכא פסה. וע"ד דרוש יש להסצור ויחנן עטס דצמנן דליכא פסה והיינו צמנן הגלות לא לריבין זכר לשעבוד וכוני. והגס שלא אשהמוט שוס פוסק למימר דצרכיז נה לריך לחס עוני, י"ל דזה מעטס דמדרבנן מיהא צעינן נחס עוני דוקא חפי צרכיז. וגי"מ חו הוו מהי"ה חו רק מדרבנן, היכא שנסתפק חו הונח שחכל היכה לחס עוני, דחס חינו רק מדרבנן אינו לריך לחזור ונחכל מספיקא א, משחי"כ חו חיו חיוצה ודחוריייה לריך לחזור ולחכל. וכל זה דוקא חו ילפינן חיוב מלה צרכיז מקרנא דצערב החכלו ויניה, חלל לר"י דיינף יהתס מלה דכהיב שצעה ימיס החכל עניו מלה, חרי ודחי דגס צרכיז חינו יונה צמיה עשירה, וכה כך קרנא כהיב לחס עני דיינף מזה דצעינן לחס עוני.

אך לפי"ז קשה על המקשן מהי קשיא ליה לר"ע דסבר דאין יולאין צמיה עשירה מכה דקאמר ונשהי לה"ס, הא אפשר דרי אליעזר דר' יכושע סצירא לכו דיוולאין צמיה עשירה. לריך לדחוק ולומר כיון דלר"ע ונה אמרו לי דבר, משמע דגס ר"ע הכי ס"ל דהלי"כ היה נחס נטורר לרי עקיבה לשיטהו שאינו יולה צה. וחלוי י"ל עוד בצמיה המקשן כיון דרי עקיבה לש הכיטס צמנו [ולה נהן להחריס] מסתמא נס גס בשצילו ומשוס דמנו צו יותר מצמנוהו [ובדחיה"ה צשוי"ט כ"י חסי"ב ס"ב דרלוי נכג חדס להטפל הנה בעמנו צמנוהו] וחיירי צנייה הרחשון דחובה לחכל קזת [ומיושג גס קושיה דנעינ ריש חיה צ"ו וכי נה חסיק דלעיהוב דמקשן דה"ה ציו"ע רלשון חה ציו"ע שני]. חלל החרנן ס"ל דנטוס חה דגס ר"ע חיידי בשאר ימיס, וכה דגס בעמנו חנה מעטס שכהה הפר"ה [שס] דגס בשאר מלה שאינו של מלה לריך נעמוד ולרו העוסקוס שלא יכח לדי הימנן, דנחא ספק לא יהלוק ר"ע על ר' גמניהל והכמיס צמניהלות, כיון דחס חיה נכו בצמניהן דמיס שנייטבה ציון שמן ודגס דהשרף מיד חו החספה מיד, משוס דוחה להחמינן בעצט, חייב מסתמא ר"ע חיה ליה נמי כמותס, חנה דס"ל שוכג נשמרו מהימנן, חלל שמייה וחירות מיהא צע, נכן נס חנה בעמנו חפי מנה שאינה של מלה ואין חילוק צה צין יוס רלשון בשאר ימיס.

ד בתוס' (כ"ה ע"ב) סדי"ה ומי פירות כהצו צרכי"ל: וצמי צניס נסהפק רש"י חו השיב מי פירות חו נה, לפי שאנו רואים שהעיסה נעשה עבה כהן יותר וצמוס, חלל ר"י נהג הייה בדבר וכו' ע"כ. ונלטי"ד להביא ראייה לסברה רש"י דצמני חולין (כ"ו ע"ב) חיה"ה צינה [של עוף צמיה] בששים ואין כולה מן המנין. ומקשי' וכה אמרי חוכי צו חיה דציעו בעמנו, ומשנו דמייירי צנייה שיש בה הפרות, חלמח דנקיטין נלכחחא דצנייה כחיה בעמנו חיה ודינו כמיס. ובי"ס רש"י שס (ס"ד ע"ב) ד"ה מיתרות. וחי"י כיון דדולאין שהעיסה נעשה עבה דינו כמיס שמתמינן. ושיטה רי"ה יש ליישב נפ"מ דחיה"ה צרכי' (ס"ד ע"ב ד"ה גיטוני) דדוקא חס חיויה

ע ק ב י

דאורייתא דלא עשה כפי אשר תקנו חז"ל לא קיים אף מדאורייתא, [וראה מ"ש בזה הפנ"ג בפתיחה כוללת וח"ג אות ז'] ובא"א (ס"ו קפ"ד סק"ח) ובאמרי בינה חארו"ח (רי"ז סי' י"ד) ובשד"ח (מערכת מ' כלל ג"ס), א"כ כל ישמספא ליה אם היתה מצה עשירה וחי' טפק בדאורייתא, ויתחייב לחזור ולאכול כית מצצה עני, וכדכתבו החו"ד יוד"ט נוסף ק"י) וח"ס בחי' למסכת שבת (קל"ה ע"א) ובחי' יומא (ע"ד ע"א) ד"ה ואומר, בשיטת הרמב"ם דס"ל דספד"א מהי"ת לקולא, והדברים עתיקין ואכמ"ל.

ז' י"ל עוד [ואולי היה זה ג"כ כוננת מרן ז"ל] דכיון דבנילוש בני פירות בלבד בלא ביה אין יוצאין בה משוס דלא אחי לדי הימנן, משו"ה עשו הרחקה שלא לאכול שום מצה עשירה בליל ראשון ואע"פ שנילוש ג"כ עם מיס, נישוס דאחי לאחלוטי בנילוש במי פירות לבר. וכעין דעת המובא בכלבו [לעיל אות ב'] שלא לעשות מצה עשירה כלל בשני ימיס ראשונים כדי דלא ליתי לאחלוטי בה ולמייכל מינה נצת חובה. א' ולכאוי למה דדנו האחרונים דמדברי החוס' בסוכה (ג' ע"א) ד"ה דאמר, והרבינו יונה ריש ברכות מבואר דכל מצוה

רק ביומנו קמא. וריב"ל הכי היה בזמן דליכא פסח, ומוכה דגם
 צוה"ז לריך להיות להם עוני, מיהו יש לדחות דרך מדרבנן קאמר
 ומטעם זכר למקדש (או משום אשהקד) כמו מרור צוה"ז
 שהיוצו רק מדרבנן. וצוה ייחא לוי מה דליחא בירושלמי פסחים
 (פ"ג ה"ד) דלמחר רבי סימין צבס ריב"ל דלותו כוזה שחדס
 יולא צו ידי הוצתו בפסח לריך גלה יהא צו משקיין, ואיפלגון
 שמה הו רק למלוה, או אפי' נעיוכזה עיי"ש, וצירושלמי לא
 הביא הצרייתא דליחא צשי"ם דיין (שם) דר"ע יליף לה מקרא
 דכתיב להם עוני, יטן דריב"ל קהי על זמן דליכא פסח, ור"ע
 דדריש מקרא קהי על [זמן דליכא] קרבן פסח.

אכן אפי' לפי דברינו האפיקומן שלנו חובלים זכר לפסח
 שנחבל על השוצע, והוצה צמג"א (סי' תשי"ז סק"ח)
 צבס מהרי"ל דלכתחלה יחבל שני כזהים גם לצור כזאת מלה
 הנחבלת עמו, צודחי לריך להיות להם עוני, כי מלה זו בזמן
 דליכא פסח צודחי היתה לריכה להיות מכה"ת להם עוני.

ועפ"י הני"ל ח"ש מנהגינו גלה לחבל מלה עשירה כל ערב
 פסח כמו שהעיד והוצה צמג"א (סי' תשי"ז סק"ח)
 וליין לזה מה שכתב צמג"א לקמן (סי' תשי"ז ס"ד), והקשה
 עניו החק יעקב (סק"ח) דחן הגידון דומה לר"ח יעיי"ש,
 חבל לפי מה שכתבו ח"ש מנהגינו מטעם אחר והיינו דכיון
 דיוגחיס מדאורייתא צמג"א עשירה אסור לחבלה ערב פסח,
 וצפרט לפמ"ש הרוקח והוצה צמג"א (סי' תשי"ח) דליסור
 חכילה מלה צשי"ם אהיה מדרשא צערב האכלנו וגל צוים, וכזה
 גלוי חבל מכלל עשה, ויטן שמח"ת יולחיס צה ממוינא אסורה
 לחבלה צערב פסח מה"ת ב' וק"ל.

והנה יש להקשות קושיא חמורה, דהנה צברייתא שם (מ"ג
 ע"ב) ס"ל לרי"א דנשים חייבות בחכילה מלה מהיקש

74

דגל האכל עליו חמץ וגו' כל שיטתו צבל האכל חמץ ישנו צלחי
 מלה והני נשי גמי הוחיל וישנן צבל האכל חמץ ישנן צק
 אכול מלה, ח"כ לרי שמעון ורי יהודה דלח דרשו היקש
 כדליחא להדוח שם (כ"ח ע"ב), ח"כ מרי"ל להייב נש
 צלחילה מלה, ח"ה הו מטעמיה"ג. ויש ליישב עפ"י מהק
 הר"ן צסוכה (כ"ז ע"א) למח לוי קרא צערב האכלו מלה ה
 צלח"ה חייב לחבל כוזה פח צלול יו"ט מה"ת כדמוכה צברט
 (מ"ע ע"ב), והי דמלד יו"ט יולא עס מלה עשירה וצח הכה
 להייבו דווקא צמג"א עניה, חבל לפי"מ שכתבו דצוה"ז דלוי
 פסח יולחין צמג"א עשירה [מדאורייתא] הדורא קושיית הר
 לצוכה למח לוי קרא צערב האכלו מלה"ד. ועל כן נרר
 ליישב קושייתו וכן קושיה הר"ן דצח הכחוצ צערב האכ
 מלה להייב נשים, דחס חינו ענין לחשים הנהו ענין לנשי
 לחייבם צלחילה מלה. — וצוחר יחצחר לפי מה שכתב הגל
 צשו"ת ר' עקיבא חג"ר ח"א (סי' ח') דנשים חינו מחוייבו
 לחבל כוזה פח צו"ט כיון שהח מ"ע שה"ג, ורק צבס
 חייבות משום דכתיב זכור ושמיר וליחיקוס זכירה לשמיר
 כדליחא צברכות (כ"ז ע"ב), חבל צו"ט דליכא היקשה או
 חייבות, ח"כ צח הכחוצ צערב האכלו מלה להייב נשים צו
 ח"כ חין חייבים מלד יו"ט.

ועוד יש ליישב קושייה הר"ן דח"ה דחין עושין מלה חבילו
 חבילות הוה דאורייתא כדמשמע צסוכה (ח' ע"א),
 ח"כ לריך לחבל שני זתיס כוזה ח' של המולא משום מלו
 יו"ט וצח הכחוצ לחייבו לחבל עוד כוזה משום צערב חלב
 מלה"ח. ועוד יש ליישב לפי מה דליחא צשו"ט חו"ה (כ
 רפ"ח ס"ב) דמי שמזיק לו החכילה צצנה פטור כיון שאינו
 עונג לו, וח"כ שחכילה דחייב צה מלד שמחה פשיעל דל
 מזיק לו ויש לו לער מזה שאינו חייב לחבל, ולכך חתי קר

ע ק ב י ס פ ר

הוי ס"ל דהא דאין עושין מצות חבילות חבילות הויא מדאוריית
 ולכך פריך שפיר, ובסברת סוגיית הגמ' דס"ל דהוי דאוריית
 י"ל כמ"ש שם בהגהות מצפה איתן, דבתוס' מוע"ק (ח' ע"ו
 ד"ה לפי, איתא דהסברא דאין מערבין שמחה בשמחה הוי כו
 הטעם דאין עושין מצות חבילות חבילות דבעינן שיהא לו
 פנוי למצוה אחת ולא יפנה עצמו הימנה, וההיא דאין מערב
 שמחה בשמחה יליף התם מקרא ומשמע דהוי מה"ת ח"ג הוי
 דאין עושין מצות חבילות חבילות נמי הוי מה"ת, וע"ע בקרי
 ספר הל' טו"צ (פ"א) דכתב דאפשר דהוי מה"ת.

ו) ולכאוי לפי"ז אמאי בליל א' דסוכות לא צריך לאכול
 זתיס, דחא אנן ילפינן בסוכה (כ"ז ע"א) ט"ו ט"ו מחג המצו
 דצריך לאכול פת בליל א' דסוכות משום מצות סוכה א"כ ליבו
 ב' זתיס א' לשם אכילת יו"ט והשני לשם אכילת פת בסוכו
 דאין עושין מצות חבילות חבילות. ומצאתי להגאון רבי אפרי
 זלמן מרגלית ז"ל בספרו אלף למטה (סי' תרכ"ה ס"ק פ"ו
 שג"כ העיר דאמאי לא יצטרכו לאכול ב' זתיס משום ברכ
 המוציא ומשום מצות סוכה דומיא דבליל פסח עיי"ש מה שתי

ב) כיו"ב כבר כתבו המהר"ל והב"ח והובא במג"א (סי' תע"א
 סק"ה) דמצות לחם עוני לא הוי לעיכובא, ואם אין לו בלילה
 הראשון אלא מצה עשירה יוצא בה בדיעבד אף דאינו מקיים
 כצות לחם עוני, זולת אם אין בו מים דאינו בא לידי חימוץ,
 והלכך אסור לאכלו נמי בע"פ כיון שראוי לצאת בה בדיעבד
 עיי"ש, וע"ע בשו"ת אבנ"ז האו"ח (סי' שע"ו).

ג) בירושלמי ברכות (פ"ח ה"א) איכא באמת מ"ד דס"ל דנשים
 פטורות ממצה. אך בעיקר הקושיא כבר מבואר זה בדברי
 הצ"ח שם עיי"ש.

ד) וצ"ב דמ"מ אתיא קרא דבזמן דאיכא פסח צריך לאכול לחם
 עוני דוקא, ומה שאינו נוהג עכשיו הרי כל דיני קדשים בטלו
 לע"ע בעו"ה.

ה) כוונת רבינו נראה דבגמ' פריך שם אהא דקאמר דעם אשה
 רותתת מותר להשקות סוטה אחרת, והא אין עושין מצות
 חבילות חבילות, והקשה בתוס' ד"ה והא, דמאי פריך והלא אין
 עושין מצות חבילות ליכא אלא איסור דרבנן, כישום דמיוחי
 עליה כמ"ש ואינהו פליגי בקראי, ומה נראה דסוגיית הגמ'

הכל לטעון להם עוני חזק לנו היקב, דכפסוק על מלות ומרורים
יחלבו לא החזר להם עוני וק"ל. ומימי כל הראשונים
והאחרונים נקטו סהם שאין יולאים במלה עשירה לכן אין
להקל כלל בזה.

L

סימן רלט

נילוש במי פירות ואח"כ בא עליו מים אי מחמיץ

בחק יעקב (סי' הסי' סק"ג) כתב, דכפס שאמרו דחון
לגוש לכתחילה צמי פירות עם מים דממחרים
בהמין, דה"ה אם ילוש תהלה עם מי פירות ורח"כ צאו
עניהם מים דג"כ ממחרים להמין, ואפי' כשנתייבשו המי
פירות בהוך הקמה, ורח"כ צאו עליהם מים מהמנים. ונראה
ני, דזה דווקא אם צאו המי פירות מעלמה, או פילאו [מהחטים]
והזרו ונגלשו, אבל אם המי פירות הם מיקרע בעצמו, ומכ"כ
אם נתייבשו צו שרי, ואין צו השש כלל. ונראה לדבר מהא
דליתא בש"ע (סי' הסי' ס"א) מותר להרוץ שני שבליים ציחד,
ולא היישינן שמה ילאו מים מאחה להצרתה, שהם מי פירות
ואינם מהמנים עכ"ל. ורח"כ האך מלאנו ידיו ורגליו לאפות
מלה מקמה דגן שהוא בלוע צמי פירות בעצמו, ורח"כ לשין את
העיסה עם מים, וגם אם נתייבש, הרי עדיין מי פירות עליו,
ורח"כ איך לשין אותם במים. וכל הפוסקים נקטו סהמא ששיפור
ההמין הוא רק אם שהה שיפור מיל, והלא מי פירות עם מים
ממחר להמין, והיו לריבין לאפותן מיד, כדפסק בש"ע הובי
דגש מי פירות עם מים דחפכה מיד. [אלא עכ"ה דמה שהוא
בעצמו אינו ממחר להמין].

סימן רמ

חטים שמורים וספק אם נתחמצו ולא הי'
שישים נגדם

חטים שמורים שהיו מניחים צהק, והשק היה קר, והשזו
שאלו מהמת לחות שיש צו בשק נגש ע"י הקרירות,
ואזני עברה הנהלוחות מעבר לעבר יתלחחו החטים, ונתחמצו
אוהן שהיו מניחים סביבות השק, ולא הי' שישים נגדם.

ע ק פ י

עוני ולכן שפיר הקשה הש"ס דכיון דר"ע יליף מקרא, א"כ
אפי' בזמן דליכא פסח מדרבנן מיהא ניבעי לחם עוני.
י) ועיין בחי' הר"ן ורבינו דוד פסחים (כ"ח ע"ב) דכתבו
באמת דטמא ומי שהיה בדרך רהוקה דפטורים מפסח פטורים
ג"כ מלאכול מרור, דמדאורייתא לא מיחייב במרור אלא כדאכיל
ליה לפסח, והאי דאמרינן הכא מצה ומרור אשיגרת לכוון
נקטיה, וכן הביא שם המאירי ביטם יש מי שפירש, אלא דמשמע
מדבריו דלאו כו"ע סברי הכא עיי"ש.

דבערב האכלו מלה שחפ"כ חייב לאכול, כמו בד' כוסות
שגם אם היון מזוקן חייב להחוק עלמנו לשחות כדליתא בש"ע
(סי' הע"ב ס"ו) ז. ועוד י"ל לפי מה שהזקן להגהון בש"ע
כה"ס האו"ה (סי' ל"ו) שחכילה יו"ע לריבך להיות גם הנאה
מעיו, ומלות מלה יולא גם בהנאה גרונו, ר"כ צה הכהוב
דבערב האכלו מלות להורות שמנד נלוה זו יולא גם בהנאה
גרונו, ומי שמזוק לו חכילה יו"ע הבאה צמעיו יקיים מלות
מלה בהנאה גרונו (ח).

אבל יש להקשות לפי סברה זו [דזמן דליכא ק"פ אינו חייב
מה"ה בחכילה להם עוני] מה הקשה בגמ' שם (ל"ו
ע"ה) על ר' עקיבא דליף מקרא דליתו יולא במלה עשירה, ממה
דליתא בצרייתא דאמר ר' עקיבא שבתו היתה חלל רבו הליעזר
ורבי יהושע ונשהי להם טיסה ציין ושמן ידבש ולא אמרו לי דבר,
וקשה דהא רבי עקיבא עלמנו היה אחר ההורבן ויולא במלה
עשירה (ט). וי"ל דהא רבי הליעזר ורבי יהושע היו בזמן צביהמ"ק
היה עדיין קיים כדמוכה בגיעין (י"ח ע"ה), ועוד דר' יהושע
דכחא היינו ר' יהושע בן הנני שהי לוי ושימש צביהמ"ק והיה
מן השופרים כדליתא בערבין (י"ח ע"ב), ור' עקיבא צטעה
שגש נהם היה לעיר לימים, ואפי' למח שאוהא צהוספתה דהאי
עובדה היה צטעה שהיו צאום צספיה, ולא אכלו את הפסח
[והזקן דש"ע דכשאינו אוכל הפסח אין לאכול מלה עשירה],
י"ל דזמן דליכא פסח חייב במלה עניה גם אם אינו אוכל
הפסח (י). וכן מצינו להדיא לפי"מ דליתא (שם כ"ח ע"ב)
דדרשינן וכל ערל נח יאכני צו, צו אינו אוכל אבל אוכל הוא במלה
ומרור, ומוכח דזמן דליכא פסח הגם שאינו אוכל פסח חייב
לאכול מלה "ומרור" [הגם דכתיב ציה על מלות ומרורים
יאכלוהו דהיינו עם ק"פ], וכן מוכח מהא דאמר רבא שם
(ק"כ ע"ה) דמלה צבי"ז דלירייתא ומרור דרבנן, ופרקי מ"ג
מרור דכתיב על מלות ומרורים צמן דליכא פסח יש מרור
וצמן דליכא פסח ליכא מרור, מלה נמי הא כתיב על מלות
ומרורים יאכלוהו, ומשני מלה מיהדר הדר ציה קרה צערב
האכלו מלות, ומדאמרו "צמן דליכא פסח" וכי ולא אמרו "אם
אוכל פסח", משמע דצמן דליכא פסח גם אם אינו אוכל
חייב צמרור מה"ה, וה"ה צמן דליכא פסח הגם שאינו
אוכל חייב צלחם עוני, ודומיה דמרור, ואין לימר דגם צבי"ז
חייב מה"ה צלחם עוני משום דהדרא להקישא קמא כדליתא
צגמ' שם (ק"כ ע"ב), דהתם קאמר רק לטעון זמן חכילה,

ז) כך ת"י ג"כ בשו"ת כת"ס חאו"ח (סוסי' ע"א) ובביאור
הלכה (סי' תרל"ט ס"ג), [וכל זה אם אינו מזיק לו בשעת
אכילה ושתייה, דאם מזיק לו לא מיקרי אכילה ושתייה, וכדהאריך
בזה בשו"ת מהר"ם שיק חאו"ח (סי' ר"ס)].
ח) כוננת רבינו דהיכי שאינו יכול להכניס הלחם לתוך מעיו,
דמיד בהגיעו סמוך למעיו יצטרך להקיא מ"מ חייב.
י) י"ח דלחם לא יורע רח"ל דמ"ה מדרבנן ודאו רשיון לחם

האשה נקנית פרק ראשון קדושין לח

לא הוה צרכי. שנתמקמו מן הארץ שנתמקמו מן הארץ שנתמקמו מן הארץ...

ואקרובו שומר והדר חלל. כדכתיב ויהי ערב ויהי בקרבן חלל...

מזכיר רש"י וזו מחמתקמן מן שבתים. וזו מחמתקמן מן שבתים...

מד טול פ"ד ספסוף דמסא ס"ד ה"ב

מגילת אסתר ויהי ערב ויהי בקרבן חלל...

אברהם ויהי ערב ויהי בקרבן חלל. ויהי ערב ויהי בקרבן חלל...

אברהם ויהי ערב ויהי בקרבן חלל. ויהי ערב ויהי בקרבן חלל...

מ"ג ספסוף דמסא ס"ד ה"ב

מ"ג ספסוף דמסא ס"ד ה"ב

מ"ג ספסוף דמסא ס"ד ה"ב

מ"ג ספסוף דמסא ס"ד ה"ב

מ"ג ספסוף דמסא ס"ד ה"ב

מ"ג ספסוף דמסא ס"ד ה"ב

מ"ג ספסוף דמסא ס"ד ה"ב

מ"ג ספסוף דמסא ס"ד ה"ב

מ"ג ספסוף דמסא ס"ד ה"ב

מ"ג ספסוף דמסא ס"ד ה"ב

מ"ג ספסוף דמסא ס"ד ה"ב

מ"ג ספסוף דמסא ס"ד ה"ב

מ"ג ספסוף דמסא ס"ד ה"ב

מ"ג ספסוף דמסא ס"ד ה"ב

מ"ג ספסוף דמסא ס"ד ה"ב

מ"ג ספסוף דמסא ס"ד ה"ב

מ"ג ספסוף דמסא ס"ד ה"ב

מ"ג ספסוף דמסא ס"ד ה"ב

מ"ג ספסוף דמסא ס"ד ה"ב

מ"ג ספסוף דמסא ס"ד ה"ב

מ"ג ספסוף דמסא ס"ד ה"ב

מ"ג ספסוף דמסא ס"ד ה"ב

מ"ג ספסוף דמסא ס"ד ה"ב

מ"ג ספסוף דמסא ס"ד ה"ב

מ"ג ספסוף דמסא ס"ד ה"ב

מ"ג ספסוף דמסא ס"ד ה"ב

17
Rabinowitz, Isaac Jacob

ספר
זכר יצחק
השלם

שאלות ותשובות חידושים וביאורים בש"ס

מאת

הגאון האמיתי שר התורה רבן של ישראל
רבינו יצחק יעקב בהרש"ל רבינוביץ זצ"ל

אב"ד ור"מ דפוניבז'

שני חלקים

נערך מעצם כתי"ק וממקורות נוספים

על ידי

הרב אברהם אלקנה כהנא שפירא

הרב הראשי לישראל

החלק השני מסודר לדפוס עם מראי מקומות

על ידי

הרב שלמה זלמן שפירא

מפעל תורת חכמי ליטא

מכון ירושלים • תש"ן

משום מצות מצות ומרורים היו יכולים לאכול מצה
מחדש משום דעשה דוחה לא תעשה.

L

ג

במ"ש תוס' בנדה מז, א (ד"ה אתי) דמדומע
פטור מחלה אף כשיש שיעור בעיסה כלי התרומה
שבו, י"ל דתערובת תרומה מקדש את התערובת,
ואף דבכל האיסורין לא אמרינן היתר נעשה איסור,
היינו משום דס"ל דבכל האיסורין אין מקום לגזור
משום בשר בחלב דשם איסורו הוא כן, אבל
בתרומה דהיא קודש (עיין יבמות עד, ב), מדרבנן
עשאוה קודש דמקדש בבליעה כל שלא נתבטל
(זבחים צז, ב), וה"ה בנתערב ונעשה עיסה דהוי
כבליעה, דבעיסה הוי כתערובת לח בלח (עיין מנחות
כב, ב תוד"ה ור"י). ולזה נחלקו בירוש' תרומות (עיין
פ"ה ה"ב) בתרומה אם בעי כנגד כולה, משום
דבתרומה הכל מתקדש כמו בקדשים. והרי חזינן
דאיצטריך קרא דאותה למעוטי תרומה שאינה
במריקה ושטיפה (זבחים צז, ב) אבל בל"ז גם
בתרומה בעי מריקה ושטיפה, ולזה י"ל דבדין
הנוגע בה יקדש איתא גם תרומה מה"ת או
שחכמים גזרו, אבל בכל האיסורין דאין זה מצד
קדושה לא גזרו. ועיין ברש"י חולין צט, א (ד"ה
ואם) דבקדשים לעולם לא בטל אף במאה, ולכאורה
י"ל בטעמו דכיון דמקדש את ההיתר ל"ש ביטול,
כמו שאמרו בטומאה שנתערב בטהרה דל"ש ביטול
כיון שמטמא את הטהור, וכזה היה מיושב כל
קושיות התוס' שם (צח, ב ד"ה וכו'), דכל הנך
שהביאו שם ל"ש לדין יקדש. אלא שזה צ"ע דהרי
משנה מפורשת בערלה (פ"ב מט"ז) דקדשי קדשים
שנתערבו תלוי בנו"ט.

ד

פרה פ"ד מ"ג שחטה ע"מ לאכול מבשרה
ולשתות מדמה כשרה רא"א אין מחשבה פוסלת
בפרה, ועיי"ש בר"ש שכתב בטעם דת"ק משום
שגם בקדשים כה"ג כשרה, דחשב לאכול דבר
שאין דרכו לאכול כגון מאכילת מזבח לאדם כשר
(זבחים לה, א), אבל אם חשב להזות מדמה למחר
פסול. ומשמע דגם בלאכול מבשרה היינו נמי
שחשב למחר וקמ"ל דאפ"ה לא נפסל, וקשה הרי
בפרה הבשר אינו נפסל בלינה (תוספתא דפרה פ"ד מ"א
והוכחה ברמב"ם פ"ד ה"ג מפרה אדומה) ואין כאן בכלל

מותר, וכאן ליתא רק איסור עשה דבדיקה, וא"כ
כאן להוציא מלאו דרג טמא מהני גם סימן אחד
מדין רוב ורק איסור עשה דהבדלה יש כאן ולהכי
צירן מותר.

[ובזה יל"פ מה דהקשו שם (מ, א) מהמשנה
דבדגים כל שיש לו סנפיר וקשקשת, וצ"ע הרי זה
קשה גם על הברייתא ומה שייך ד"ז לר"ה ור"ג.
ולהנ"ל י"ל דזה ידע דסימנים דראש ושדרה מהני
מדין רוב להוציא מידי לאו, ורק משום דין הבדלה
צריך דוקא סנפיר וקשקשת, ונפ"מ יהא לצירן,
ובזה יל"פ הברייתא, אבל ממה דפליגי ר"ה ור"ג
חזינן דאפ"י גופן מותר וע"ז קשה מהמשנה, ומשני
דהתם בארא ופלמודא אבל בשאר מינים כדיקת
ראש ושדרה סגי גם לדין הבדלה].

ב

בתוס' קידושין לת, א ד"ה אקרו. הביאו
קושית הירוש' אמאי לא אכלו כשבאו לארץ מצה
של חדש ניתי עשה דמצה וידחה ל"ת דחדש. וכבר
תמהו ע"ז הרי קיי"ל בפסחים לה, ב דאין יוצאין
במצה של טבל משום דכל שאינו בכל תאכל חמץ
אינו בתאכל מצה. ואיסור חמץ לא חל על איסור
טבל, וא"כ ה"נ מצה של חדש פסולה למצוה ולא
מהני כאן עדל"ת. ואפ"י לרבנן שם דפליגי היינו
משום דחמץ הוא איסור כולל, אבל כאן שלא היה
אלא חדש אין כאן כולל במציאות.

ונראה דבמצה איכא שתי מצות, מצות בערב
תאכלו מצות שהיא עצם חובת אכילת מצה, ומצות
על מצות ומרורים יאכלוהו שזה מכלל חיובא
דאכילת פסחים. ונראה דכל מ"ש בדיני מצה
פסולה כגון לחם עוני ונאכלת בכל מושבות ופסול
דטבל וכדו' (עיין פסחים לו), זהו רק במצה הנאכלת
משום חובת היום דבערב תאכלו מצות, אבל מה
שצריך לאכול מצה עם הפסח משום על מצות
ומרורים לזה כל מצה כשרה. וכן נראה דהרי בפסח
שני איכא נמי דין דעל מצות ומרורים (פסחים צה,
א), והרי ליכא התם איסור חמץ כלל שחמץ ומצה
עמו בבית כמו"ש בפסחים שם, וא"כ הו"ה בפסח
ראשון נמי כשרה מצה זו לשום מצוה זו דעל מצות
ומרורים. ולפי"ז יוצא דמשום מצות על מצות
ומרורים גם מצה של טבל וחדש כשרות, וא"כ י"ל
דהו שפריך בירוש' אמאי לא אכלו מצה כלל, הרי

בעוה"י

שאלות ותשובות

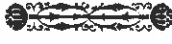
מהר"ם שיק

חלק אורח חיים ואבן העזר

כל הדבר הקשה אשר הביאו אל משה אאמיו כבוד הרב הגאון המובהק רבן של ישראל
בוצינא קדישא כבוד קדושת שמו הפארתו מוה' **משה שיק** מברעזאווע וצוקליהה • הי'
רועה צאן קדשים עדת ה' דקהל יערגין ערך כיד שנה • ובקיק חוסט זרחה שמשו קרוב
לשמונה עשרה שנה ושם חלקת מחוקק ספון :

וזאת הברכה אשר השאיר אחריו • יותר כאלף שאלות ותשובות על די חלקי הש"ע • חיבור גדול על התרי"ג
מצות • חידושים על רוב מס' הש"ס מרף לדרך כמש • ועל רוב סוגיות הש"ס על כל סוגיא וסוגיא כמה
קונטרסים • מלבר חידושי אגדה וספרי מוסר הרבה מאוד :

נדפס בהתאמצות והוצאות עאצאי המחבר ה"ה הרבני המופלג מוה' **יוסף שיק** בן המחבר
והבחור החרוץ ושנון כמר **אליהו** • ואחיו הבחור **חיים** בני הרבני המופלג מוה' **חיים**
שיק ז"ל בן המחבר וצוקליהה :

נדפס בארץ ישראל
חש"ב

תשובה רים

נשאלתי כמולה שאמרו לו הרופאים בחוברה גדולה - שלא יאכל מזה ומורו. ואם יאכל יהא בסכנה גדולה: והטובה רוחה להחמיר על עצמו ולאכול. אי רשאי לנרד לשי מיש המושב בקדושתן דף ליא. כשם רבינו חס' דנשים הסטורות ממיש שהיז' . יבולין להחמיר ולעשות ולבדן והיג' כן . או דלמא דבאן הר' מלפניו . ולפי פניו שפט דאיתו רשאי לאכול . ואינו רשאי לנרד . ולכאורה בלאיה מספקא לי . אם אוכל דבר שמזיק לו לבריאות גופו . אי מקרי כלל חכילה . דהרי אמרו ביומא דף ס' פ"ב דאם אוכל חכילה גסה . או כוסם שטורה טעור . משום דכתיב כי יאכל פטר למזיק . ופי' הרמב"ם כפי' מתרומות . הואיל ומזיק לגופו . לא מקרי חכילה ושתי' ואי' היג' . ולפי' לכלאורה קשה . איך פסק בנשי' כפי' שתיב ספי' . דמי שמזיק לו שתי' יין ידחוק עלמנו לשמות . אפסי' שמזיקו . וכיש שדדין כן לפנין מזה ומורו . והמאי והא' כי יאכל פטר למזיק . ולא מקרי חכילה . ואיל' דבא דדבר המזיק לא מקרי חכילה . היינו . אם אינו מזוה . והואיל' דלאו אורחא דאינשי לאכול דבר המזיק . אבל אם הוא מזוה הוא אחשבי' ומזוהו אחשבי' . לריות נקרא חכילה . דדחמנהו אחשבי' . וגימא דכשבי' . אפילו דבר המזיק מקרי חכילה . זה אינו דהרי בימות דף מ' פ"א למרוק . בלכול שרי' ממנה חכילה גסה . לא מקרי חכילה . ומביא ראי' מהא דפסור בחכילה גסה ביוסי' . ומאי ראי' דלמא מזוה שארי דמזוהו אחשבי' . אלא ודאי דאינן סברה לחלק . ואי' גם כאלו רמא' כן . והמאי אמרינן . דאם מזיק לו שתי' היג' . ואפסי' ישמח :

וגראה דהא דממשקין כי יאכל פטר למזיק היינו אם הוא מזיק לו מיד כשעת חילתו ושתי' . ואי' אינו נהנה ממנו מיד וכן כי' שם כפי' תוסי' . אבל אם הוא נהנה ממנו . אלא שלאחר מיד מזיקו שרי' מקרי חכילה . ולכאורה יג' לביא ראי' לה . מדברי הרמב"ם פ"י דתרומה דין ז' . שכי' דאם אוכל תרומה נקורה או שחטה יין מגולה . חיב קרן ומומש . והמאי הא פסק שם כפי' דין י"ג . דיש כהם סבת נפשות . ואר'ך לנרדן . ואי' רמא' כי יאכל פטר למזיק ועי' כסי' . כיון דשפתו נהנה ממנו . לא ממופש מני' יאכל פטר למזיק :

מידו מזה אין ראי' . דלכאורה בלאיה קשה על הרמב"ם . פיון דפסק דתרומה נקורה . נר'ך לנרד ולקבור . ואי' אין כס' ממון וכפי' דין ו' פסק הרמב"ם דבאין כה דין ממון פסור וזיל דבאן מיירי . בלכול נקורה . או ששה יין מגולה . ולא הוסיקו לו דליגלוי' מלתא . דלא' ה' דבר שאינו ראוי' . נה' דשם איסור . והכריז עלמנו לספק סכנה . מיני' ששחא' איגלוי' מלתא . רחל' הוסיקו לו . והי' דבר הראוי' . והסדר מחייב עליו . ומכיש' אי' מיירי בלה דב' האוכל דהתרומה ה' נקורה . או דהיין ה' מגולה . (מינו' נראה . דמיירי הרמב"ם ביד' . דומיא דלמדן בשחטה ביוסי' ד' דנראה ודאי דמיירי ביד' שהוא ביוסי' . דלחכי' לא' חרש למה בדין ו' כשחטה ביוסי' . וכן בדין ו' לשון תרומה ממך . לולא שאין בו דמיס' הי' מחייב . ושם בדין י"א כתיב ששחטה פסור . ועי' דבדין י"א מיירי שפי' שונג על כרתו . ובאן מיירי ביד' שיש בו איסור . ולפי' כהי' שונג על חמין בלאיה פסור . אבל רשי' כשפסי' דף ליא' פ"ב במתני' לא' כח כן ו' ט :

ע"כ נהי דאין ראי' מדברי הרמב"ם כחיל . מימ נראה כן דכל שנהנה ממנו בשעתו . אפי' שלאחר זמן מזיק לו . מקרי חכילה ושתי' . כן לפנין איסור למו . זכין לפנין מי' . ואי' אם אין ז' חש סכנה . אפילו מזיק לו . שפיר מחייב לאכול ומנרדן כדמוכח מדברי הש"ע כפי' שתיב ספי' . היג' . וכי' אם אין בו סכנה . אבל אם אמרו הרופאים שיש בו חש סכנה ואפילו אם רימא דדברי הרופאים הם דק כספק טיין למרן זיל' צחתי' כתיבד' כפי' קמי' מימ הא גם ספק פ"י דוחה שבת . וכל החורה ותי' כהם חמי' . ואסור לו להחמיר אפילו למיד בוי' כפי' קמי' . דכתיבם שאמרו יספור ואל יכרי' . רשאי להחמיר . היינו אם מכוחים להפסידו . ואפילו לפי מיש השיך שם סי' ק' בפרסוף . אפילו אין מבוא להפסידו סי' ק' אם יש קידוש השם . אבל כידון כחיל . כוודאי אין רשאי להחמיר על עצמו . ועיין כפי' קמי' סי' ק' :

ואיתא בחרי' ס' תרי"ח כרופא' לומר נר'ך . מחלכין אהויה . וכי' כרדני' . והוכח בתי' שם סי' ק' . דנשי' מחלכין אהויה . והביא בשם הארי' . דאם אינו רוצה לאכול . עליו הכתיב לומר . אך את דמכס' לנפשותי' אדרוש . ולא תהי' נדק כרסו ותם זה כקום ועשה . כיש כש' וחי' . ומיש המחשק כפי' קיד' סי' ק' דתלי' בסלגותא' . לפעיר' קשה . דכתיב לפעיר' לבי' אסור למסור נפשו . ותו הרי אמרו . וכן פסק הרמב"ם . בחרי' ס' תרי"ח . לפנין מזוה פשה . דהמבזבז אל יבזבז יתר' ממומש . ואך יבזבז את ימי חייו . ואי' כיון דאיתו רשאי להחמיר על עצמו . ועבירה קא' עבד' . אך

אפי' או חימוק נפשה כות . אי' כיון אסור בת אחת . וגם ריש מודה . כדאי' בימות לתי' . ואך ממסע' ריש . משום מי שאיסורו משום כל תכלת חמין . מיכיו ריש נטעמי' . דכל שהא' למלקות ולדין' בלאיה לא קייל כרי' כזה . ומטעם אחר או משום מזוה הכי' . לא יא' כתי' רשי' והיין . או כתי' כרמני' כמלחמות סוף פיק דפסחי' דלא קייל כמשה זו :

ועפי' האמור למסלה . אמתי' לפרש דברי הירושלמי . כפי' מתרומות פל מתני' דכל תארי' וגרורות אחד הם . שהביא סלגותא דרשבי' ורי' כרי' יומי' סיל דתורמין גרורות על תארי' בניין . וסלינו אמוראי' רי' יומי' אמר דטעמא משום דרוזין האמוק כחפוח ורי' ויהי' אף הא' אמרו משום דרך התפוח ללמוק . ושבו מייתי' שם מתני' דטהרות סי' . דכתיב שנתמעט וכר' וסלינו דרומאי' אמרו . והוא כפי' כות מטיקרא . ורי' יומק' ורשבי' סיל אפילו לא' ה' כות מטיקרא . ושבו מייתי' מתני' דרי' כל המזוה בלוח מזה . דלאמר רי' ויהי' אף הא' היתה חסרה או יתירה . וכדאי' שם כרמי'א . הכונה דאם ה' שזור יסה . ותפה הוי חסרה . ואם אינו יסה . והיא נמק' ה' יתירה . והאמרו שבו על דפתי' דרי' יומי' דרומאי' ורי' ורשבי' אמרו דבר אחד כיתירה . ועל דפתי' דרי' יונה ורי' . שלשטן אמרו דבר אחד כחסירה . ושבו מייתי' שם מעשה דפסח אחר שבו לפשר אורז ער לאחר ביטול . וסברו ליקח מפשר לקייל מבושל והאמר רי' אף הוא סובר כן . לפי שדרכו לחסות . עי' דברי הירושלמי . ופי' מהר"ם א' אפסר להבין :

והנראה לפספר' על סי' הרי' דרי' יומי' ורי' פליגו כעטס דרשבי' ורי' ישמעאל כרי' דפסרו גרורות על תארי' בניין רי' סובר דסיל לרי' ישמעאל . דאלוקין כתר מטיקרא . וכדפריך במזוה דף יד . ואין האמוק כרדון . ולפי' טול' לשפר . לפי מה שהי' בגרורות קודם שזמוק בלוחו פל נוכל לשפר המפשות . כיון שאלוקין כתר מטיקרא . חה שאמר שם הירושלמי . ורי' יומי' ונכס' פלי' כהה לאינו כמו שהי' . אמנם רי' יונה סיל דטעמי' דרי' ישמעאל הוא . משום דתפוח כמאן דליתא . וחזין לתארי' שכן תפוח . בללו הוי גרורות . ומיילא כיון דאין ימוק ככל התארי' שוין . ואולי בגרודי' דכשחא' כן למוקין ספי' . ממנה שי' עמק מן התארי' . ולכן קאמר שם לנר'ך ליכס' סלי' גדולים . דהיינו גרורות גדולים לפי ערך התארי' עמי' סלגותא דרי' יומי' ורי' אלי' דרשבי' ורי' ישמעאל . אי' טעמם משום דאלוקין כתר מטיקרא . והלוימוק כמאן דליתא . או כהיפוך דהתפוח הוא כמאן דליתא :

ושבו מייתי' מתניתן דטהרות וסלינו כי' דרומאי' סברי דתפוח מועיל רק אם ה' מטיקרא תפוח . והטעם כמי' לפיל . משום דלא' זה דרך גידולו ומיקו . ורי' ורשבי' סברי . דלפולס' אלוקין כתר כשחא' . ואלוקין כתר תפוח . ובין דרומאי' ובין רי' ורשבי' אלוו על כיהל' דמתני' דטהרות פ"ג מיד דאם תפוח כגמי' . וכמו שפי' מהר"ם . ושבו מייתי' מתניתן דתפוח . דרי' כל המזוה בלוח מזה דסיל לרי' . ובין כימוק כמאן דליתא . ובין השחוס כמאן דליתא ורי' פלי' עלי' כזה . ועיין זה דלמור' . אינו דומה לפלגותא דרומאי' . ורי' ורשבי' דהכא' בשאר דדרך לתפוח ודמיא לדבר שהי' מטיקרא תפוח וכלפיל . ועיין אמר הירושלמי . דלתי' דרי' יומי' דסיל דטעמא דרשבי' ורי' משום דהלוימוק כמאן דליתא . גם רי' סיל כן . ואלוקין כתר מטיקרא . ולכן מקרי יתר' שערין . ואי' שלשתן היינו רשבי' ורי' יומי' . אמרו דבר אחד לפנין יומי' . ומה שאמר בירושלמי דרומאי' ורי' ורשבי' . היינו בין לדרומאי' ובין לרי' ורשבי' . דכאן בשאר דדרך לתפוח . והוי כמו שהי' מטיקרא שיעור אין כמילוק בין דרומאי' לרשבי' ולפיל . ולשחא' הירושלמי . לישאל קלילא' הוא :

אמנם הא דסיל דתפוח אינו מועיל . זה דלא' כמאן . דאפילו לרי' ישמעאל דלפיל . כהי' מועיל תפוח . אמנם לרי' יונה כעטמי' דרשבי' ורי' . דתפוח אינו מועיל . ואפילו דבר שדרכו כן . ועי' פליגו על מתני' דטהרות סי' מיד חיל . שסיר' אמר . דלדי' רשבי' ורי' יומי' . אמרו דבר אחד לפנין חסר . דהיינו כהי' תפוח . לבין רי' ובין רשבי' ורי' סיל . דתפוח כמאן דליתא . ועי' מייתי' שבו מעשה דלמור' . ללמד דלדי' גם רי' יומי' מודה . דהכא דרכו לתפוח . דהיינו דבר שדרכו לכל . משערין לפי מה שחא' לאחר ביטול חמי' . ואפי' דרי' יונה סיל דטעמי' דרי' ישמעאל . דאינו מועיל לתפוח . עי' טעמי' דרי' קאמר ולי' לא' סיל . אבל אפסי' פלגותא לא' מפסי' . וגם לרבי' דרי' ישמעאל . דווקא כדרכו לתפוח אלוין כתר תפוח . והיינו כדומיא דמתני' דטהרות מיירי' כלס' ה' מטיקרא שיעור . דזה הוי כדרכו לתפוח . וכן מטיק' נמי כגלגותא דין כמזוה דף יד' חיל . והי' קייל' כן נראה לפעיר' . והמתוס' ככרעה המשלש' דברי יודיו הירוש' :

ק' משע שיק מברשאווש :

דהיינו טעמא דאין לבזבו יותר מחומש עבור קיום מצות עשה, כדי שלא יבא לידי עוני ויפיל את עצמו על הציבור, שהעוני חשיבי כמיתה, ומכל מקום לא כמיתה ממש, שלא אמרו אלא במצות עשה בשב ואל תעשה, אבל לעבור על מצות ל"ת בקום ועשה חייב לבזבו כל ממונו עכת"ד. לפי"ז יש לחלק בין ממון לחולי, דהך חולי דעסיקנא ב"י על פי רוב אע"ג שיחלה קצת, ויפול למשכב לזמן קצר, ליכא חשש שיחלה לגמרי, רק יחלים ויבריא אח"כ ויחזור לכותו כראשונה, וכמו הך עובדא דרר יודא בר אילעי הנ"ל. אבל לבזבו יותר מחומש עבור קיום מצות, יביאנו לידי עוני, ויצטרך להפיל את עצמו על הציבור, ואולי מזלו יגרום שלא יחזור לכדי סיפוקו. וא"כ טובא איכא לחלק בין שיחלה מקיום המצוה, ואח"כ יחזור לבריאותו כמקדם, ובין אם יבא לידי עוני ע"י קיום המצוה.

כוסות עדיפי דהוי פרסומי ניסא. ותו דדוקא לפטור במקום סכנה מדמהו להא דאמרו חז"ל המבזבו אל יבזבו יותר מחומש, ואיך יבזבו את ימי חייו, ומשמע דשלא במקום סכנה אין ראי' מהתם. מוכח לדינא מדברי מהר"ם שי"ק דחייב לדחוק א"ע גם במצוה דרבנן כמו אכילת מרור ודימוהו לחיוב ד' כוסות, וכן נקט להדיא בתשובה (סי' רמ"א) להחמיר במצות אכילת מצה גם ליל ב' של פסח אף שמזיק לו כל שאין חשש סכנה עיי"ש. וכן נראה ממה שכ' החק יעקב סי' תע"ג (ס"ק כ"א) גבי מצות אכילת מרור, וראוי לדחוק עצמו בכל יכלתו אף אם יכאב עליו לקיים מצות חז"ל, וכמו דאיחא בסי' תע"ב בד' כוסות. ושם (ס"ק כ"ג) כתוב לאמור מדברי הגמרא נדרים הנ"ל, דר"י נדחק א"ע לשחות יין שהזיק לו מפסח עד עצרת עכת"ד.

ובלא"ה יש לדחות ראי' הנ"ל, דבדיני חנוכה ביארנו דהא דצריך לחזור על הפתחים לד' כוסות, היינו רק אחר שכבר יש לו מצה יעו"ש. ולפי"ז נפל פיתא בבירא, דאי אמרת דלצורך ד' כוסות חייב לבזבו ממונו, ואם אין לו צריך לחזור על הפתחים, כל שכן במצה חייב לחזור על הפתחים. וה"ה שצריך ג"כ לדחוק ולאכול מצה אף שמזיק לו.

ובשו"ת חלקת יואב (דיני אונס ענף ז') כת' דלענין לעבור על מצות עשה בקום ועשה, נדחה רק במקום פיקוח נפש, אבל מניעת קיום מצות עשה בשב ואל תעשה, נוטה דעתו דבמקום חולי או צער גדול פטור עיי"ש. ומסיק שלאכול כזית אחד לא הוי צער גדול וחולי. ע"כ אין לפטור בחג הסוכות באכילת כזית בליל א', אף אם גשמים יורדין הרבה ומצטער צער גדול עכת"ד. לפי"ז לענין מצות אכילת מצה לדברי חלקת יואב תליא אם אכילת "כזית מצה לבד" יגרום לו חולי או לא.

דעת מהר"ם שי"ק

תע (י) ומדברי מהר"ם שי"ק סי' ר"ס הנ"ל מוכח ג"כ דלא סבירא ל"י לכל הני ראיות, מדהוכיח שאף במזיק לו חייב, מהא דסי' תע"ב לענין חיוב ד' כוסות, דאף מי שמזיק לו שתיית יין ידחוק את עצמו לשתות. דכל שנהנה האוכל בעת האכילה, אע"ג שלאחר זמן מזיק לו חשיבי אכילה, וכ"ש שהדין כן לענין מצה ומרור, ולא מחלק דד'

הכרעה מדברי הריטב"א

שוב מצאתי בריטב"א שם בסוכה (ד"ה חולין ומשמטיהן פטורין מן הסוכה) וז"ל אסיקנא אפי' חש בראשו בלבד ומצטער "בה" פטור, [ר"ל הסוכה גורם לו צער, וכ"ה בשוע"ה סי' תר"מ סי"ז בשם הריטב"א]. וטעמא משום דכתיב תשבו כעין תדורו, ואין דירה במקום

ספי חייט לחז

ת"ק ז

ברג"ל ר' חייט קלמן עסאטאן א.א.וו

ע"ה רמ"א